

Desentralizasyon Kamu Sektöründeki Hantallaşmayı Önler Mi? Bir OECD Panel Verileri Regresyon Analizi*

Ali Rıza ÖZDEMİR*

Özet: Uzun süredir yüklendiği bir çok fonksiyonla ekonomide ağırlığını hissettiren kamu sektörü son yıllarda verimsizliği ve hantallığıyla başta ekonomistler olmak üzere bir çok kesimce eleştiri odağı haline gelmiştir. Kamu sektörünü içinde bulunduğu hantal yapısından kurtarmak ve daha etkin hale getirmek üzere yapılan çalışmaların üzerinde en çok durulanlardan birisi de bu sektörün ağırlığını yerel yönetimlere doğru kaydırarak yeniden yapılandırmak, yani desentralizasyondur. Desentralizasyon yoluyla merkezi yönetim hizmetlerinin ve bunları finanse edecek mali kaynakların bir çoğunu yerel yönetimlere devretmenin kamuda disiplini sağlayacağı yönünde literatürde bir takım öngörüler bulunmaktadır. Bu çalışma da desentralizasyonun kamu sektörünü disipline edici etkileri OECD ülkelerine ait panel verileri ve standart hataları düzeltilmiş panel verileri (PCSE) tahmin prosedürü ile test edilmektedir. Ortaya çıkan tahmin sonuçları özellikle kamu harcamalarının ve belli bir ölçüde de vergilerin merkezi yönetimden yerel yönetimlere kaydırılmasının kamu sektörünün büyüme hızını sınırladığını göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Kamu Sektörünün Büyümesi, Mali Desentralizasyon. JEL Kodları: H11, H77

Does The Decentralisation Prevent The Excessiveness In Public Sector? An OECD Panel Data Regression Analysis

Abstract: Public sector viewed as important with its numerous functions for a long time has recently become the locus of criticisms by many due to its unproductive and excessive size. One of the most emphasized factors which downsizes the public sector and makes it more efficient is the decentralization, moving more weight of this sector towards local administrations. There in fact, exists some predictions of how decentralization, leaving more of the public services and revenue sources to finance them, to sub-national government provides discipline in public sector. In this study, the disciplinary effects of decentralization on the public sector is tested using panel corrected standard errors procedure and the from OECD countries. The results show that decentralized public services and taxes up to some degree, limits the growth of public sector.

Keywords: The Excessive Growth of Public Sector, Fiscal Decentralization. JEL Classification: H11, H77

GİRİŞ

Kamu sektörü, iç ve dış güvenlik, adalet, uluslararası diplomasi, eğitim, sağlık, altyapı, ulaştırma gibi bireysel ve toplumsal yaşamda önemli olan kamusal mal ve hizmetlerin sağlandığı bir sektör olarak ekonomide her zaman bir ağırlığı

* Bu makalenin ilk versiyonu 20. Türkiye Maliye Sempozyumunda sunulmuştur. Makaleye katkılarından dolayı sempozyum katılımcılarına teşekkür ederim.

* Yrd.Doç.Dr., Balıkesir Üniversitesi İİBF Maliye Bölümü

olmuştur. Yirminci yüzyılın ikinci yarısında kamu sektörünün ekonomide kaynak etkinliğini sağlamaya yönelik işlevlerine gelir dağılımını eşitleyici ve ekonomik istikrar ve büyümeyi sağlayıcı bir takım işlevler de eklenince bu sektörün ağırlığı daha da artmıştır(Musgrave, 1969). Buna paralel olarak kamu sektörü içerisinde yapılan harcamaların ve sağlanan gelirlerin de artması doğal bir beklenti olmuştur. Ancak, kamu harcamalarındaki artış bu beklentilerin çok ötesinde, aşırı veya toplumca arzu edilenin çok üzerinde seyretmiştir(Brennan ve Buchanan, 1980). Son 40 yıllık dönemde OECD ülkelerinde fert başına GSYİH ortalama %3 artarken ortalama %5 artan fert başına kamu harcamaları ve sürekli bütçe açıkları nedeniyle ortaya çıkan borç stokları bunun en belirgin işaretleridir(UNNAS, 2000). Bu gelişmeler sonucu kamu sektörünün hantallaştığı ve ekonomik büyümenin yavaşladığı¹ ve bir takım mali krizlerle vatandaşın hayat standardının düştüğü belirtilmektedir(Tanzi ve Schuknecht, 1995).

Son yıllarda, sonuçları itibariyle sorun olduğu anlaşılan kamu sektörünün aşırı büyümesini sınırlandıran etkenlerin ortaya çıkarılması maliye literatürünün en önemli konularından birisi haline gelmiştir. Bu tür etkenlerin ortaya çıkarılması ve devreye sokulmasının kamu otoritesinin savurganlığını sınırlandırarak kamusal mal ve hizmet üretiminde verimliliği artıracığı, vatandaşın vergi yükünü azaltacağı ve toplumsal refahı yükselteceği öngörülmektedir. Literatürde kamu sektörüne konu olan harcama ve vergilerin anayasal kurallara bağlanmasının sınırlandırıcı bir etken olabileceği öne sürülmüştür(Brennan ve Buchanan, 1977). Ayrıca, bazı iktisat politikacıları kamu sektöründe serbest piyasadaki firmalar arası rekabete benzer rekabetin siyasi sistemdeki partiler arasında da tesis edilmesinin de sınırlandırıcı bir etki yaratacağını öngörmektedirler(Stigler, 1971; Wittman, 1989). Bu durumda vatandaş kamusal hizmetlerden memnun kalmadığı partiyi alternatifiyle değiştirme tehdidiyle mevcut hükümeti etkin hizmet yapma ve aşırı harcamadan kaçınma konularında baskı altında tutabilecektir. Rekabet fikri cazip olduğu halde siyasi sürecin haiz olduğu birtakım problemler nedeniyle ne yasal yada anayasal sınırlamalar ne de bir ülkedeki partiler arası rekabet tam olarak etkili olabilmektedir.

Literatürde aynı zamanda, kamu sektörünün aşırı büyümesini sınırlandırıcı ve etkinliğini artırıcı diğer bir etken olarak bir ülkenin yerel yönetimleri arasında oluşacak rekabet öngörülmektedir(Buchanan, 1980; Sinn, 1992; Wilson, 1986 ve 1999; Zodrow ve Miozowski, 1986). Bir ülke yerel yönetimleri arasında rekabet

---

¹ Son yıllarda sahip oldukları aşırı büyümüş kamu sektörleriyle nedeniyle durgunluk yaşayan ekonomileriyle Avrupa ülkeleri bunun en önemli örneğidir.

oluşturulduğunda ülke vatandaşı yaşadığı bölgedeki yerel yönetim tarafından kendisine sunulan vergi-hizmet paketinden memnun kalmadığında bir başka bölgeye göç etme(Tiebout, 1956) yada gelecek seçimlerde alternatif adayları destekleme(Besley ve Case, 1993; Henderson, 1985) tehdidiyle bulunduğu bölgedeki kamu otoritesini etkinliğe zorlayabilmektedir². Elbette bu tür bir etkenin gücü yerel yönetimler arası rekabetin oluşmasına bağlıdır. Rekabetin oluşması da siyasi ve idari sistem ile ilgilidir. Bir siyasi, idari ve mali sistem ne kadar desentralize olmuş ise yerel yönetimler gerek kamusal mal ve hizmetler gerekse vergiler bakımından o kadar çok yetki ve güce sahip olarak halka en iyi paketi götürme açısından rekabet etme şansı bulmaktadır. Bu şekilde desentralizasyon yada yerelleşme savurgan kamu otoritelerini disipline etme aracı olarak kullanılabilir.

Desentralizasyonun kamu sektörünün büyüklüğü üzerine etkileri konusunda yapılan ampirik çalışmalar ise teorik öngörülerden farklı olarak değişen sonuçlara ulaşmıştır. Her şeyden önce desentralizasyonun kamu maliyesinde etkili sonuçlar doğurabilmesi için yerel yönetimler arasında bir etkileşimin olduğunun ortaya konulması gerekmektedir. Besley ve Case(1995) Amerika Birleşik Devletlerinin eyaletlerini baz alarak yaptıkları bir çalışmayla bir eyaletin vergi ve harcama politikasının sadece o eyaletin seçim sonuçlarını etkilemekle kalmayıp komşu eyaletlerin seçim sonuçlarını da etkilediğini göstererek böyle bir etkileşimin varlığını kanıtlamışlardır. Bu aşamadan sonra araştırılması gereken konulardan birisi bu etkileşimin varlığında yerel yönetimlere mali açıdan daha çok özerklik verilmesinin kamu sektörünün büyüklüğü üzerine etkileriydi. Literatürde bu konuda yapılan ampirik araştırmalardan bazıları(Oates, 1985 ve 1989; Forbes ve Zampelli, 1989; Grossman, 1992) mali desentralizasyonun kamu sektörü büyüklüğünü etkilemediği sonucuna ulaşırken, diğerleri(Nelson, 1987; Joulfian ve Marlow, 1990 ve 1991; Marlow, 1988; Zax, 1989; Grossman,1989a ve 1989b; Kneebone, 1992; Ehdaie, 1994) mali desentralizasyon ile kamu sektörünün büyüklüğü arasında negatif bir ilişki olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Mevcut literatürde yer alan ampirik çalışmaların farklı sonuçlar ortaya koymasının en önemli nedenleri arasında bu araştırmalarda kullanılan ekonometrik metotlar ve veri setlerinin bir takım problemler içermesi yer alır.

---

² Besley ve Case (1995) Amerika Birleşik Devletlerinin eyaletlerini baz alarak yaptıkları bir çalışmayla bir eyaletin vergi ve harcama politikasının sadece o eyaletin seçim sonuçlarını etkilemekle kalmayıp komşu eyaletlerin seçim sonuçlarını da etkilediğini göstermişlerdir.

Örneğin, bazı çalışmalarda kullanılan değişkenlere ait verilerin durağanlığı konusunda önemli şüpheler vardır. Ayrıca, kullanılan verilerin büyük çoğunluğu ya sadece zaman serisi yada kesit verileri olarak kullanılarak yapılan tahminlerin etkinliği oldukça düşüktür. Bu çalışma bu tür problemleri göz önünde bulundurmak suretiyle zaman serisi ve kesit verilerinin bir arada kullanıldığı ve aynı zamanda verilerin durağanlığını sağlayacak bir takım yöntemlerle desentralizasyonun kamu sektörünü disipline edici etkileri daha sağlıklı bir şekilde test etmektedir. Bu çalışma da ortaya atılan hipotez, 1960-1997 dönemine ait OECD ülkeleri panel veri seti ve standart hataları düzeltilmiş panel verileri prosedürü(PCSE) kullanılarak test edilmiştir. Ekonometrik tahminler desentralizasyonun kamu sektörü üzerine etkileri konusunda yukarıda öne sürülen teorik öngörülerini doğrular niteliktedir. Ayrıca, bu tahminler desentralizasyonun kamu sektörü harcamalarını sınırlandırıcı etkisinin kamu gelirlerini sınırlandırıcı etkisine göre daha belirgin olduğuna işaret etmektedir.

Bu çalışma aşağıdaki şekilde organize edilmiştir. Gelecek bölümde desentralizasyonun kamu sektörünün büyüme hızı üzerindeki etkileri konuya ilişkin literatür ışığında tartışılmaktadır. Üçüncü bölümde ise desentralizasyon sürecindeki ilerlemeleri sayısallaştırmaya olanak sağlayan değişkenler, kamu sektörü büyüme hızını ölçmeye yarayan değişkenler ve bu iki grup değişken arasındaki ilişkinin sağlıklı bir şekilde araştırılması için modelde bulunması gereken kontrol değişkenler tanıtılmaktadır. Dördüncü bölümde ise desentralizasyon ile kamu sektörünün büyüme hızı arasındaki ilişkiyi araştıran regresyon modeli, regresyon sonuçları ve bunlara ilişkin değerlendirmeler yer almaktadır. Son bölümde de sonuç ve politika önerileri bulunmaktadır.

MALİ DESENTRALİZASYON VE KAMU SEKTÖRÜNÜN BÜYÜMESİ

Mali desentralizasyon ve kamu sektörünün büyüklüğü ilişkisi literatürde son çeyrek asırda teorik ve ampirik boyutlarıyla tartışılmaya başlanan bir olgudur. Bu ilişkinin temeli Brennan ve Buchanan(1980)'nın açıkladığı 'Leviathan³ Devlet' teorisine dayanmaktadır. Brennan ve Buchanan modelinde devlet sistematik olarak gelirini maksimize etmeye çalışan bir varlık⁴ olarak alınmaktadır. Bu yazarlara göre devletin bu davranışını bağlayan tek şey desantralizasyon dahil devlet örgütlenmesini de biçimlendiren Anayasa

---

³ Buchanan (1967) göre Leviathan eski din kitaplarında geçen ve kötülüğü temsil eden bir su canavarının ismidir.

⁴ Sürekli büyüyen ve özellikle 20. yüzyılın ikinci yarısında ulaştığı büyüklüğüyle canavar haline gelmiş bir varlık.

olmaktadır. Anayasal düzen içinde bir ülke idari sisteminin ademi merkeziyetçi bir sistem olması o ülkedeki mali otoritenin daha etkin çalışmasını ve siyasal ve mali kurumların sağlıklı olmasına yol açmaktadır. Ademi merkeziyetçi sistemler bunu sağlayacak dinamiklere sahiptir. Öncelikle ademi merkeziyetçi sistem belirli bir dereceye kadar mali otonomiye sahip yerel yönetimlerden oluşmaktadır. Bu yönetimlerin vergi koyma, toplama ve belirli hizmetler için harcama bütçesini düzenleme yetkileri vardır. Aynı zamanda bu tür sistemlerde ülke halkı da zevk ve tercihlerine göre yerel bölgeler arasında hareket etme serbestiyetine sahiptir (Tiebout,1956).

Gerek yerel yönetimlerin mali otonomiye sahip olması gerekse halkın hareket serbestiyetinin varlığı belirli mal ve hizmetlerin üreticisi ve finansal kararlarının yetkilisi yerel otoriteyi çeşitli şekillerde disipline edecektir. Öncelikle ademi merkeziyetçi mali sistemin mevcut olduğu ülkelerde halk kendilerine sunulan vergi-hizmet paketine göre yerleşim yeri seçme olanağına sahiptir. Aynı zamanda aynı halk vergilerin kaynağı ve harcamaların muhatabı konumundadır. Bu nedenle yerel yönetim otoritesi yapması gereken kamusal hizmetlerin finansman kaynağını oluşturan halkın yapmış olduğu ekonomik faaliyetlerin çok olmasını arzu etmektedir. Böyle bir durumda halkın bir ülke içinde yer seçimi konusunda hareket serbestiyetine sahip olması yerel yönetim otoritesini ellerinde tuttukları harcama ve bunlara kaynak teşkil edecek vergiler konusunda daha dikkatli olmaya itecektir. Belirli kamusal mal ve hizmetleri sağlamak zorunda olan bu yönetimlerin daha dikkatli olmaları ise daha etkin kamusal üretim yapmaları anlamını taşıyacaktır(Tiebout, 1956). Kamu hizmetlerinden önemli bir kısmını oluşturan yerel hizmetlerin bu şekilde etkin üretilmesi ülke kamu sektörü harcamalarının disipline edilmesine ve bunları finanse edecek vergilerinde düşürülmesine imkan sağlamaktadır.

Ayrıca, ademi merkeziyetçi sistemlerde yetki ve sorumlulukları genişletilmiş yöneticilerin demokratik kurallara bağlı olarak rekabet ortamında olmaları kamu sektörünü disipline etmektedir. Merkeziyetçi bir yönetimde kamu sektörü devlet adına ülkeyi yönetme hakkını kazanmış partilerin o ülke vatandaşlarına kamusal mal ve hizmetleri sunma hakkına belli bir dönem tek başlarına sahip oldukları bir sektördür. Bir ülke sınırları içinde yaşayan vatandaşlar o ülke hükümetinin kamu sektörü eliyle sunduğu güvenlik, adalet, sağlık, eğitim, ve altyapı gibi hizmetleri belli bir vergi fiyatına almak zorunda bırakılmaktadır. Bu yönüyle bir parti yada birkaç parti koalisyonundan oluşan hükümet o ülke vatandaşına o dönem için kamusal mal ve hizmetleri sunmada tekel durumundadır. Kendi ülkesinin sınırları içinde yaşamanın bir gereği olarak söz konusu kamu hizmetlerini böyle bir tekelden sağlama zorunluluğu olan vatandaşın aynen

monopolcü piyasada olduğu gibi az ve kalitesiz hizmete yüksek vergi fiyatı ödemesi mümkündür. Kamusal hizmetler ve vergileri içeren mali paketin birçok problemi beraberinde getiren siyasal süreci gerektirmesi de bu ihtimali biraz daha artırmaktadır. Ancak, ülke yönetimlerinin daha adem-i merkeziyetçi hale getirilerek bir çok kamusal mal ve hizmetinin sunucusunun çok sayıda siyasi sorumluluk sahibi yöneticiye devredilmesi mümkündür. Böyle bir sistem değişikliği monopol olarak çalışan uniter yapıya rekabet unsurunu enjekte etmek anlamına gelmektedir. Böyle bir sistemde halk göç etmeden de kendi belde hükümetlerini komşularından başlayarak dünya üzerindeki başka hükümetlerin faaliyetleriyle denetleyebilmektedir(Henderson, 1985; Besley ve Case, 1995). Bu da mevcut yöneticileri daha etkin üretime zorlayarak kamu sektörünü disipline edecektir.

AMPİRİK MODEL

Veri Seti

Desentralizasyonun kamu sektörünün büyüme hızı üzerindeki etkisi 21 OECD ülkesi ve 1960-1997 zaman dilimine ait 38 yıllık veri kullanılarak araştırılmıştır. Bu veri seti Uluslararası Para Fonu(IMF), Dünya Bankası(WB), İktisadi Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ve Birleşmiş Milletler(UN) veri kaynaklarından oluşturulmuştur. Bu çalışmanın örneği içinde yer alan ülkeler daha çok kurumsal ve örgütsel kalkınmasını tamamlamış, gelişmiş ve demokratik ülkelerdir.

Tahminlerde kullanılan veri setinin panel olmasının bu araştırma için bir takım vazgeçilemez avantajları vardır. Desentralizasyon sürecini temsil eden veriler zaman serisi analizi için yetersizdir. Kesit verileri analizi ise istenilen performansı ortaya koyamamaktadır. Buna karşın panel verileri daha fazla bilgi, değişkenlik, daha az çoklu korelasyon ve unutulmuş değişken problemi içererek daha etkin bir tahmin yapmaya olanak sağlamaktadır(Baltagi, 1995; Hsiao, 2003).

Değişkenler

Bu çalışma kapsamında yapılan tahminlerde kullanılan bütün değişkenler Tablo 1 de tanımlanmıştır. Ancak bu tabloda yer alan değişkenlerin daha iyi anlaşılması açısından bazı noktaları vurgulamak gerekmektedir. Bağımlı değişken olan kamu sektörünün büyüklüğünü ölçmeye yarayan değişkenler iki guruba ayrılmaktadır. Birisi kamu harcamalarını baz alan değişkenler diğeri

kamu gelirlerini baz alan değişkenler gurubudur. Sadece kamusal hizmet üretimine yönelik kamu harcamaları, genel kamu sektörü harcamaları ve merkezi devlet harcamaları harcama bazlı değişkenlerdir. Kamu vergi gelirleri ve toplam kamu gelirleri de gelir bazlı değişkenlerdir. Elbette ki kamu sektörünün genel ekonomi içindeki rolü ve büyüklüğünü tam anlamıyla ölçmek için harcama ve gelirler gibi bütçe tabanlı ölçüler dışında regülasyon ve diğer devlet müdahalelerini göz önünde bulundurmak gerekir. Ancak bu tür faaliyetlerin sayısallaştırılabilmesi oldukça güç olduğundan analizimiz kamu giderleri ve gelirleri gibi bütçe tabanlı ölçülerle sınırlı kalmaktadır.

Kamu sektörünün büyüklüğün açıklayan genel bir model gereği analizimizde gerek kontrol gerekse ilgi değişkeni olarak birçok bağımsız değişken yer almaktadır. Bu değişkenlerden Fert Başına GSYİH'nın Büyüme Hızı(FBGSMH), Kamu Sektörü Göreceli Fiyat Endeksi(FİYATOR), İşsizlik Oranının Büyüme Hızı(İŞSİZLİK), Şehirleşme Oranının Büyüme Hızı(ŞEHİRLİ) gibi kontrol değişkenleri olarak adlandırılan değişkenler maliye literatüründe kamu sektörünün büyüklüğünü ve büyümesini etkileyen faktörler olarak sıkça kullanılan ortak değişkenlerdir(Özdemir, 2002). Buna ilaveten kamu sektörünün büyüme hızını belirlemede ölçek etkisini hesaba katma adına Genel Kamu Sektörü Harcamalarının GSYİH'ya oranı(KSHARY) ve Vergi Gelirlerinin GSYİH'ya Oranı(VERGİY) olmak üzere sırasıyla gelir ve harcama açılarından tahminlerin kontrol edilmesi adına ayrı ayrı iki değişken daha kullanılmaktadır.

Bu çalışmada desentralizasyonun kamu sektörünün büyüme hızı üzerindeki etkisi beş farklı değişken yoluyla test edilmektedir. Bunlardan ilk ikisi (YEREL1 ve YEREL2) yerel kamu harcamalarını, sonraki ikisi yerel kamu gelirlerini(YEREL3 ve YEREL4) ve sonuncusu(YEREL5) da merkezi yönetimden yerel yönetimlere yapılan transferleri baz almaktadır (Meloche, Vaillancout ve Yılmaz, 2004). Yerel kamu harcama ve gelirlerini temsil eden değişkenlerin katsayıları literatür bölümünde ele alınan desentralizasyonun kamu sektörünün büyüme hızına etkileri hakkındaki argümanlara bağlı olarak negatif beklenmektedir. Merkezi yönetimlerden yerel yönetimlere transferleri temsil eden YEREL5 değişkeninin katsayısı ise bu değişkenin yerel yönetimlerin merkezi yönetime bağlılığını göstermesi ve yerel yönetimlerin harcama ve gelirleri konusunda daha sorumsuzca hareket etme olasılığını artırması bakımından pozitif beklenmektedir.

Tablo 1: Tahminlerde Kullanılan Bütün Değişkenlerin Tanımlanması

Değişken	Tanımı
GENKSH	Fert başına reel kamu sektörü harcamalarının büyüme hızı
GENDEH	Fert başına reel genel devlet harcamalarının büyüme hızı
GENDCH	Fert başına reel kamu sektörü cari harcamalarının büyüme hızı
MERDEH	Fert başına reel merkezi devlet harcamalarının büyüme hızı
GENKSG	Fert başına reel kamu sektörü gelirlerinin büyüme hızı
GENDEG	Fert başına reel genel devlet gelirlerinin büyüme hızı
GENDVG	Fert başına reel genel devlet vergi gelirlerinin büyüme hızı
FBGSMH	Fert başına reel gayr-ı safı yurtiçi hasılanın büyüme hızı
FİYATOR	Kamu sektörü fiyat endeksinin göreceli büyüme hızı
İŞSİZLİK	İşsizlik oranının büyüme hızı
ŞEHİRLİ	Şehirleşme oranının büyüme hızı
VERGİY	Vergi gelirlerinin GSMH' ya oranı
KSHARY	Genel kamu harcamalarının GSMH' ya oranı
YEREL1	Yerel yönetim harcamalarının genel kamu sektörü harcamaları içindeki payı
YEREL2	Fert başına reel yerel kamu harcamaları
YEREL3	Yerel yönetim vergi gelirlerinin genel kamu sektörü gelirleri içindeki payı
YEREL4	Fert başına yerel yönetim reel vergi gelirleri
YEREL5	Ulusal transfer yardımlarının yerel yönetim gelirlerine oranı

Model

Bu çalışmada kullanılan temel model aşağıdaki şekilde ifade edilebilir:

$$g_{it} = \alpha_i + \beta X_{it} + \gamma Z_{it} + v_i + \varepsilon_{it} \quad i=1, \dots, N; t=1, \dots, T$$

Bu modelde g bağımlı değişkene ait verilerin bulunduğu vektördür. Bu vektörde i ülkeyi temsil ederken t yılı temsil etmektedir. N toplam ülke sayısını

gösterirken T toplam yıl sayısını göstermektedir. α ülke sabit etkiler vektörüdür. X bütün kontrol değişkenlerinin vektörüdür. Z ise desentralizasyonu temsil eden değişkenler vektörüdür. Bu tür veriye özel bir uygulama nedeniyle kullandığımız tahmin yöntemi hata terimini ikiye bölmektedir: birisi (v_i) panellerarası heteroskedastik ve eşanlı korrelasyonlu hata terimi iken diğeri (ε_{it}) iid olduğu varsayılan hata terimidir.

Temelde model standart EKK prosedürüne ülke sabit etkileri eklenerek tahmin edilmiştir. Yapılan Hausman testi bu tahminlerin sabit etkiler modeline göre yapılması gerekliliğine işaret etmektedir. Ayrıca v_i terimiyle problem teşkil eden panelimizi standart hataları düzeltilmiş panel tahmin prosedürü(PCSE) kullanarak çözerek daha tutarlı hata katsayıları ve kovaryans tahminleri yapılmıştır⁵.

BULGULAR VE DEĞERLENDİRME

Bu bölümde önceki bölümlerde tanımlanan değişkenlerin tanıtıcı istatistikleri ve kullandığımız ampirik model dahilinde elde ettiğimiz tahmin sonuçları anlatılmakta ve değerlendirilmektedir. Tablo 2, ülkelerin kamu sektörünün harcama ve gelirler bazından büyüme hızlarını, kontrol değişkenlerine ait istatistikleri ve desentralizasyon değişkenlerini göstermektedir. 1960-1997 dönemine genel olarak bakıldığında bir kaç önemli tespit yapmak mümkündür: İlk olarak bu döneme ait fert başına GSMH ortalama olarak %3 dolayında artarken kamu sektörü genel olarak %4.5 dolayında büyümüştür. Bu da kamu sektörünün zamanla göreceli olarak daha hantal bir sektör haline geldiğinin bir işaretidir. İkinci olarak istatistiklere 10'ar yıllık dönemler itibarıyla bakıldığında kamu sektörünün büyüme hızı 1970 ve 1980'lerde ortalama %6'larda iken desentralizasyon sürecinin yoğunlaştığı 1990'larda bu hız %2'lere düşmüştür. Bu da kamu sektörünün büyümesiyle desentralizasyon arasındaki ters bir ilişkiye işaret etmektedir. Diğer bir değişle son yıllarda ülkelerin yeniden mali yapılanması desentralizasyon lehine hız kazanırken kamu sektörünün büyüme hızı düşmüştür.

---

⁵ Bu prosedürle ilgili bakınız, Beck ve Katz (1995).

Tablo 2: Çalışmada Yeralan Değişkenlere İlişkin Tanıtıcı İstatistikler

Değişken	Veri S. ⁶	Ortalama	Std.Sapma	Min	Max
GENKSHAR	777	4.3301	5.795201	-25.1757	55.0521
GENDEHAR	777	4.4480	5.457725	-25.1757	42.9496
GENDCHAR	777	3.8482	4.505537	-17.2064	30.8300
MERDEHAR	777	4.5826	7.624758	-28.3793	80.0743
GENKSGEL	777	4.1375	5.585451	-24.4033	51.6939
GENDEGEL	777	4.0164	5.510675	-21.7304	51.6938
GENDVERG	777	4.1590	5.620473	-24.4993	61.6986
FBGSMH	777	2.873346	3.221433	-11.04561	26.0241
FİYATOR	777	0.673219	3.412065	-17.27605	34.6991
İŞSİZLİK	753	7.403164	44.35542	-100	700
ŞEHİRLİ	777	0.545725	1.225103	-20.11763	9.27992
VERGİY	756	33.88532	8.55952	10.4	55.6
KSHARY	756	40.03082	11.33345	12.6804	73.02413
YEREL1	737	322517.5	1117751	0	8021696
YEREL2	756	23.38079	14.27927	0	63.80656
YEREL3	494	17.04842	13.03534	0.51872	48.00047
YEREL4	495	10.67835	19.70951	0.00976	138.0100
YEREL5	347	2.623211	5.235684	0.006927	52.82668

Desentralizasyonun kamu sektörünün büyüme hızı üzerine etkileri hem kamu gelirleri hem de kamu harcamaları göz önüne alınarak yapılmaktadır. Ekonometrik tahminler ‘Sabit Etkiler Modeli’ ve ‘Standart Hataları Düzeltilmiş

⁶ Bazı değişkenlere ait verilerin zaman dilimi itibarıyla özellikle bazı ülkeler için sınırlı olması yaptığımız regresyon tahminlerinde kullanılan veri sayısının her regresyon da kullanılan değişkene göre değişmesine yol açmaktadır.

Panel Verileri Modeli' kullanılarak yapılmıştır. Desentralizasyonun kamu sektörünün büyüme hızı üzerine etkileri öncelikle kamu harcamaları baz alınarak yapılmıştır. Buna ilişkin tahmin sonuçları Tablo 3' te özetlenmektedir. Bu tablodaki ilk iki modelde desentralizasyonun fert başına reel kamu sektörü harcamalarının büyüme hızı (GENKSH) üzerine etkileri tahmin edilmiştir.

Tablo 3: Yerel Kamu Harcama Payı ve Kamu Sektörü Harcamaları Büyüme Hızı İlişkisi

DEĞİŞKEN ADI	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	GENKSH		GENDEH		GENDCH	
FBGSMH	0.310 (4.37)	0.310 (3.44)	0.275 (4.40)	0.338 (3.50)	0.336 (7.22)	0.335 (7.17)
FİYATOR	0.351 (6.33)	0.35 (3.80)	0.343 (6.99)	0.407 (3.96)	0.529 (14.52)	0.530 (11.22)
İŞSİZLİK	0.13 (2.92)	0.013 (2.51)	0.014 (3.55)	0.008 (2.00)	0.008 (3.07)	0.009 (3.98)
ŞEHİRLİ	0.214 (1.21)	0.214 (1.06)	0.258 (1.65)	0.293 (1.34)	0.347 (2.99)	0.347 (3.54)
KSHARY	-25.64 (-9.26)	-25.64 (-10.4)	-22.89 (-9.35)	-14.91 (-3.98)	-22.16 (-12.1)	-22.16 (-15.0)
YEREL1	-5.45 (-2.28)	-5.45 (-2.68)	-5.99 (-2.83)	-4.38 (-2.17)	-3.47 (-2.20)	-3.47 (-3.23)
SABİT TERİM	14.6 (9.54)		11.61 (12.15)		12.06 (11.97)	
SABİT ETKİ	EVET		EVET		EVET	
ÜLKE DUM.		EVET		EVET		EVET
ZAM. DUM.		EVET		EVET		EVET
VERİ S.	693	693	693	693	469	693
ÜLKE S.	20	20	20	20	20	20
R2	0.23	0.53	0.25	0.64	0.47	0.70

Not: ***, 0.01, **, 0.05, *, 0.10 anlamlılık düzeyini gösterir.

Tablodaki 3. ve 4. modellerde fert başına reel genel devlet harcamalarının büyüme hızı (GENDEH) üzerine etkileri tahmin edilmiştir. Bu tablodaki son iki modelde ise fert başına reel genel devlet cari harcamalarının büyüme hızı (GENDCH) üzerine etkileri tahmin edilmiştir. Bu tablodaki bütün tahminlerde desentralizasyon değişkeni, yerel kamu harcamalarının genel kamu sektörü harcamaları içindeki payı(YEREL1), olarak alınmıştır. Tablo 3'te gösterilen tahmin sonuçlarına bakıldığında bütün modellerde ilgi değişkeninin(YEREL1) katsayısının negatif olduğu ve istatistiksel olarak %1 hata payı ile anlamlı olduğu görülmektedir. Bu değişkenin modeline göre -5.99 ile -3.47 arasında değişen katsayısı göstermektedir ki bazı OECD ülkelerinde yerel kamu harcamalarının toplam kamu sektörü harcamaları içindeki payındaki 1 birimlik bir yükselme fert başına genel kamu harcamalarında ortalama %4'lük bir düşmeye neden olmaktadır.

Desentralizasyonun harcama bazlı diğer bir ölçüsü de 'Fert Başına Yerel Yönetim Kamu Harcamaları'(YEREL2) olarak alınmıştır. Tablo 4' te bu ilgi değişkenin çeşitli düzeylerdeki kamu harcamalarının büyüme hızı üzerindeki etkisi gösterilmektedir. Bu Tablo' daki ilk iki model de YEREL2 değişkeninin fert başına reel kamu sektörü harcamalarının büyüme hızı (GENKSH) üzerine etkileri tahmin edilmiştir. Tablodaki 3. ve 4. modellerde YEREL2 değişkeninin fert başına reel genel devlet harcamalarının büyüme hızı (GENDEH) üzerine etkileri tahmin edilmiştir. Bu tablodaki son iki modelde ise YEREL3 değişkeninin fert başına reel genel devlet cari harcamalarının büyüme hızı (GENDCH) üzerine etkileri tahmin edilmiştir. Tablo 4' te gösterilen tahmin sonuçlarına bakıldığında bütün modellerde ilgi değişkeninin(YEREL2) katsayısının negatif olduğu ve istatistiksel olarak %1 hata payı ile anlamlı olduğu görülmektedir. Bu değişkenin modeline göre -4.19 ile -1.13 arasında değişen katsayısı göstermektedir ki bazı OECD ülkelerinde yerel kamu harcamalarının toplam kamu sektörü harcamaları içindeki payındaki 1 birimlik bir yükselme fert başına genel kamu harcamalarında ortalama %2'lik bir düşüşe neden olmaktadır.

Desentralizasyonun kamu sektörünün büyüme hızı üzerindeki etkileri kamu gelirleri ölçümleriyle de araştırılmıştır. Kamu sektörünün büyüme hızı gelirler baz alınarak iki şekilde ölçümlendirilmiştir. Bunlardan ilki genel devlet toplam gelirlerinin büyüme hızı(GENDEG) ile ilgili iken ikincisi genel devletin toplam vergi gelirlerinin büyüme hızı(GENDVG) ile ilişkilendirilmiştir. Tablo 5 ve

Tablo 6 söz konusu bağımlı değişkenler ile bu değişkenleri etkileyen ilk ikisi harcama bazlı son ikisi de gelir bazlı olmak üzere dört desentralizasyon değişkenini de içeren modellerden oluşmaktadır. Bu tablodaki tahmin sonuçları yerel yönetim harcamalarının gerek genel kamu harcamalarına oran(YEREL1) olarak gerekse fert başına(YEREL2) ölçümleriyle kamu gelirleri bakımından kamu sektörünün büyüme hızını zıt yönde etkilediğini göstermektedir. Kamu sektörü gelirlerindeki büyüme hızı harcamaların daha büyük bir kısmının yerel

Tablo 4: Fert Başına Yerel Kamu Harcaması ve Kamu Sektörü Harcamaları İlişkisi

DEĞİŞKEN ADI	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	GENKSH		GENDEH		GENDCH	
FBGSMH	0.269 (3.82)	0.359 (3.67)	0.233 (3.73)	0.308 (3.33)	0.302 (6.56)	0.361 (8.12)
FİYATOR	0.341 (6.14)	0.361 (3.50)	0.334 (6.80)	0.389 (3.82)	0.516 (14.2)	0.583 (14.7)
İŞSİZLİK	0.013 (2.90)	0.008 (1.56)	0.014 (3.55)	0.008 (1.97)	0.008 (3.01)	0.007 (3.37)
ŞEHİRLİ	0.257 (1.45)	0.317 (1.47)	0.302 (1.94)	0.351 (1.61)	0.379 (3.30)	0.383 (4.20)
KSHARY	-22.65 (-9.51)	-20.72 (-3.63)	-19.57 (-9.28)	-15.081 (-4.06)	-20.32 (-13.1)	-12.88 (-6.27)
YEREL2	-0.001 (-2.90)	-0.001 (-1.27)	-0.001 (-3.24)	-0.001 (-1.13)	-0.001 (-4.19)	-0.001 (-2.58)
SABİT TERİM	12.71 (11.79)		11.61 (12.15)		11.05 (15.68)	
SABİT ET.	EVET		EVET		EVET	
ÜLKE D.		EVET		EVET		EVET
ZAM. D.		EVET		EVET		EVET
VERİ S.	693	693	693	693	693	693
ÜLKE S.	20	20	20	20	20	20
R2	0.24	0.58	0.25	0.64	0.48	0.77

yönetimlere devri ile kısılabilmektedir. Söz konusu ters ilişkinin Tablo 4'te gösterilen sonuçları desteklemesi bu çalışmadaki iddiamızı güçlendirici niteliktedir. Ancak Tablo 5 ve Tablo 6' da gösterilen yerel kamu gelirlerinin gerek genel kamu sektörü gelirlerine oran(YEREL3) olarak alınarak ve gerekse de fert başına(YEREL) ölçümleriyle ortaya çıkarılan etkisi yukarıdaki sonuçları

Tablo 5: Desentralizasyon ve Genel Devlet Toplam Gelirlerinin Büyüme Hızı(GENDEG)

DEĞİŞKEN ADI	(1)	(2)	(3)	(4)
FBGSMH	0.594 (9.58)	0.636 (10.27)	0.446 (6.15)	0.447 (6.18)
FİYATOR	0.101 (2.05)	0.102 (2.09)	0.023 (0.36)	0.022 (0.34)
İŞSİZLİK	-0.005 (-1.21)	-0.004 (-1.16)	-0.011 (-2.14)	-0.011 (-2.15)
ŞEHİRLİ	-0.089 (-0.57)	-0.134 (-0.86)	0.138 (0.71)	0.138 (0.71)
VERGIY	-0.230 (-7.20)	-0.278 (-7.95)	-0.401 (-5.98)	-0.405 (-6.23)
YEREL1	-0.001 (-2.08)			
YEREL2		-6.343 (-3.19)		
YEREL3			-1.217 (-0.23)	
YEREL4				1.015 (0.15)
SABİT TERİM	10.47 (8.91)	13.15 (8.83)	17.02 (6.99)	16.86 (6.33)
SABİT E. VERİ S.	EVET 693	EVET 693	EVET 469	EVET 469
ÜLKE S.	20	20	20	20
R2	0.26	0.36	0.42	0.39

destekleyici mahiyette değildir. Başka bir deyişle vergilerin yerel otoritelere devredilmesi toplam veri gelirlerini azaltıcı yönde bir etki oluşturmamıştır. Bekli de böyle bir sonuç vergilerin yerel yönetimlere devri ile bazılarının da iddia ettiği gibi toplanabilirliğinin artmasının vergi hasılatı üzerine pozitif etkileri ile beklenen disipline edici etkileri sıfırlayabileceğini göstermektedir.

Tablo 6: Desentralizasyon ve Genel Devletin Toplam Vergi Gelirlerinin Büyüme Hızı(GENDVG)

DEĞİŞKEN ADI	(1)	(2)	(3)	(4)
FBGSMH	0.579 (8.57)	0.651 (9.53)	0.404 (6.12)	0.404 (6.14)
FİYATOR	0.070 (1.31)	0.091 (1.70)	0.182 3.05	0.180 (3.03)
İŞSİZLİK	-0.005 (-1.28)	-0.005 (-1.10)	-0.015 (-3.12)	-0.015 (-3.11)
ŞEHİRLİ	-0.073 (-0.43)	-0.149 (-0.86)	0.224 (1.26)	0.219 (1.24)
VERGİY	-0.272 (-7.78)	-0.332 (-8.60)	-0.452 (-7.38)	-0.45 (-7.4)
YEREL1	-0.001 (-5.03)			
YEREL2		-7.917 (-3.61)		
YEREL3			1.457 (0.30)	
YEREL4				1.457 (0.30)
SABİT TERİM	12.62 (9.86)	15.55 (9.45)	18.59 (8.37)	17.39 (7.17)
SABİT E.	EVET	EVET	EVET	EVET
VERİ S.	693	693	469	469
ÜLKE S.	20	20	20	20

R2	0.36	0.47	0.47	0.36
----	------	------	------	------

Desentralizasyonun kamu sektörünün büyüme hızı üzerine etkisi değişik bir boyuttan da ele alınabilir. Bilindiği gibi desentralizasyonun bir gereği olarak yerel yönetimlerin belirli bir seviyede mali otonomileri olmalıdır. Aksi bir durumda merkezi yönetimler yerel yönetimlerin gelir ihtiyaçlarını merkez bütçeden yardımlarla sağlamak durumundadırlar. Merkezi yönetimlerden yerel yönetimlere bu şekilde yapılan yardımların yerel yönetim bütçesi içinde önemli bir yer tutması desentralizasyonu azaltacak ve merkezi yönetime bağlılığı artıracaktır. Yerel yönetimlerin merkezi yönetimden aldığı bu türden yardımlar ise yerel yönetim otoritesince daha savurganca harcanarak genel kamu harcamalarını artırabilir. Tablo 7’da merkezi yönetim yardımlarının olası etkilerini çeşitli kamu harcamaları baz alınarak gösterilmiştir. Bu tabloda yer

Tablo 7: Ulusal Mali Yardımların Çeşitli Kamu Gider ve Gelirleri Üzerinde Etkileri

DEĞİŞKEN ADI	(1)	(2)	(3)	(4)	(5)	(6)
	GENKSH	GENDEH	MERDEH	GENKSG	GENDEG	GENDVG
FBSYİH	-0.040 (-0.39)	-0.049 (-0.65)	-0.125 (-1.20)	0.466 (5.39)	0.445 (6.04)	0.413 (5.35)
FİYATOR	0.649 (4.93)	0.616 (6.40)	0.517 (3.82)	0.231 (2.11)	0.214 (2.28)	0.11 (1.16)
İŞSİZLİK	0.015 (2.25)	0.20 (4.20)	0.023 (3.43)	-0.02 (-3.07)	-0.014 (-2.93)	-0.02 (-3.24)
ŞEHİRLİ	0.561 (2.64)	0.562 (3.62)	0.808 (3.71)	0.274 (1.53)	0.338 (2.21)	0.336 (2.10)
HARCAY	-26.21 (-5.33)	-23.60 (-6.56)	-27.99 (-5.54)			
VERGİY				-0.543 (-6.73)	-0.593 (-8.61)	-0.531 (-7.37)
YARDIMY	6.07 (1.76)	7.41 (2.94)	8.85 (2.50)	-0.04 (-0.57)	-0.03 (-0.41)	-0.01 (-0.05)
SABİT E..	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET	EVET
VERİ S.	346	346	346	346	346	346
ÜLKE S.	18	18	18	18	18	18

R2	0.23	0.35	0.26	0.25	0.32	0.27
----	------	------	------	------	------	------

alan bütün modellerde merkezi yardımlar ‘merkezi yönetim yardımlarının toplam yerel yönetim gelirlerine oranı’(YARDIMY) olarak alınarak test edilmiştir. Merkezi yönetim yardımlarının yerel yönetim gelirleri içindeki payının artması genel kamu harcamalarının büyüme hızını düşürürken genel kamu gelirleri üzerinde anlamlı bir etkiye sahip değildir. Ancak bazı desentralizasyon değişkenlerinin kamu gelirleri üzerinde anlamlı etkisinin bulunmaması kamu harcamalarını disipline edici etkisini sabote edici güçte değildir.

SONUÇ VE POLİTİKA ÖNERİLERİ

Bu makalede desentralizasyonun kamu sektörünün büyüme hızı üzerindeki etkileri en çok 21 ülke ve 1960-1997 yılları arasında 38 yıllık panel verileri ve standart hataları düzeltilmiş panel verileri prosedürü kullanılarak test edilmiştir. Bu çalışmada kamu sektörünün büyüme hızı hem çeşitli kamu harcamaları ve hem de çeşitli kamu gelirleri baz alınarak ölçülmüştür. Desentralizasyonu temsil eden değişkenler olarak ta yerel yönetim harcama ve gelirleri hem genel kamu harcama ve gelirlerine oran olarak hem de fert başına yerel kamu harcama ve gelirleri olarak kullanılmıştır. Bu değişkenlerin kamu sektörünün büyüme hızı üzerindeki etkisini test etmede kamu harcamaları ve vergi gelirleri ile ilişkileri ayrı değerlendirilmiştir. Tahmin sonuçları desentralizasyonu ölçen değişkenlerin kamu harcamalarıyla güçlü ve ters bir ilişki içinde olduğunu ve kamu gelirleriyle ise daha değişken bir ilişki içinde olduğunu göstermektedir. Spesifik olarak hem yerel kamu harcamaları hem de yerel kamu gelirleri ile ölçülen yerelleşme seviyesinde 1 puanlık bir artış genel kamu harcamalarının büyüme hızında %5 genel kamu gelirlerinin büyüme hızında % 2.5 puanlık bir düşüşe neden olmaktadır.

Bu çalışmada elde edilen bulgular göstermektedir ki desentralizasyon kamu sektörünün büyümesini sınırlandırıcı bir etkidir. Ayrıca bu çalışma ile yapılan tahmin sonuçları göstermektedir ki desentralizasyonun kamu harcamalarını sınırlandırıcı etkisi kamu gelirlerini sınırlandırıcı etkisine göre daha belirgindir. Bu regrasyon sonuçları ışığında uluslararası yaklaşımların(Çınar ve Güler, 2004) da desteğini alan bugünün yerelleşme eğilimlerinin son zamanlarda apaçık bir sorun haline gelen kamu sektöründeki hantallaşmayı önleme konusunda önemli bir adım olarak değerlendirmek mümkündür. Ancak şunu da unutmamak gerekir ki yerelleşmenin rekabet etkisinden azami surette yararlanmanın yolu federalist

sistemlerde olduğu gibi yerel yada bölgesel y6netimlere harcama ve vergileme konusunda daha çok yetki bırakmaktır. Bununla birlikte, bu çalışma da yerelleşme ile kamu sekt6rünün b6y6kl6đ6 konusunda ortaya çıkan bu istatistiksel olarak anlamlı ve ters ilişki, rekabet etkisinin kamu hizmetlerini gereğinden daha az kısımaya itebileceğine de işaret etmektedir. Dolayısıyla, bu çalışma aynı zamanda bu t6r olası etkilerin 6nlenmesi için koordine konumunda olan ve kuralları koyan bir merkezi yada ulusal bir y6netime her zaman ihtiyaç olduğunu g6stermektedir. Son yıllarda 6lke y6netimlerinin bir yandan bir çok kamusal mal ve hizmet 6retimini yerel y6netimlere bırakırken diğer yandan yerel, ulusal ve bölgesel bazda entegrasyona gitmesi bunun açık bir g6stergesidir.

KAYNAKLAR

- Baltagi, B. (1995). *Econometric Analysis of Panel Data*. New York: John Wiley & Sons.
- Beck, N. ve Katz, J. (1995). "What to do (and not to do) with time series cross-section data", *American Political Science Review*, 89(3): 634-647.
- Besley, T. ve Case, A. (1995). "Incumbent behavior: vote-seeking, tax setting, yardstick competition", *American Economic Review*, 85(1): 25-45.
- Brennan, G. ve Buchanan, J. (1977). "Towards a tax constitution of Leviathan", *Journal of Public Economics*, 8: 255-74.
- _____ (1980). *The Power to Tax: Analytical Foundations of a Fiscal Constitution*, New York: Cambridge University Press.
- Çınar T. ve Güler B. A. (2004). *Yerel Maliye Sistemi*, Ankara: Türkiye ve Ortadoğu Amme İdaresi Enstitüsü Yayını-No: 313.
- Ehdaie, R. F. (1994). "Fiscal decentralization and the size of government: An extension with evidence from cross-country data," Policy Research WP: 1387, The World Bank.
- Forbes, F. ve Zampelli, M. (1989). "Is Leviathan a Mystical Beast?" *American Economic Review*, 79: 587-96.
- Grossman P. J. (1989a). "Fiscal decentralization and government size: An extension", *Public Choice*, 62: 63-69.
- Grossman P. J. (1989b). "Federalism and the size of government", *Southern Economic Journal*, 55: 580-593.
- Grossman P. J. (1992). "Fiscal decentralization and public sector size in Australia", *The Economic Record*, 68: 240-46.
- Henderson V. J. (1985). "The Tiebout model: Bring back the entrepreneurs", *Journal of Political Economy*, 98: 248-264.
- Hsiao, C. (2003). *Analysis of Panel Data*. New York: Cambridge University Press.
- Joulfaian, D. ve Marlow, M. (1990). "Government size and fiscal decentralization: Evidence from disaggregated data", *Southern Economic Journal*, 56: 1094-1102.

- _____ (1991). "Centralization and government competition", *Applied Economics*, 23: 1603-1612.
- Kneebone R. D. (1992). "Centralization and the size of government in Canada", *Applied Economics*, 24: 1293-1300.
- Marlow M. L. (1988). "Fiscal decentralization and government size", *Public Choice*, 56: 259-269.
- Meloche J.P. Vaillancout F. ve Yilmaz S. 2004, "Decentralisation or fiscal autonomy: What does really matter? Effects on growth and public sector size in transition countries", *Policy Research WP: 3254*, The World Bank.
- Musgrave A. R. (1969). *Fiscal Systems*. New Haven and London: Yale University Press.
- Nelson M. A. (1987). "Searching for Leviathan: Comment and extension", *American Economic Review*, 77: 198-204.
- Oates, W.E. (1985). "Searching for Leviathan: An empirical study", *American Economic Review*, 75: 748-57.
- _____ (1989). "Searching for Leviathan: A reply and some further reflections." *American Economic Review*, 79: 578-83.
- Ozdemir A. R. (2002). *Essays on the Determinants of the Level and Structure of Government Expenditures and Taxation*, PhD Dissertation, U.S.A.: Congress Library.
- Sinn, S. (1992). "The taming of Leviathan: Competition among governments", *Constitutional Political Economy*, 3(2): 177-195.
- Stigler, G. (1972). "Economic competition and political competition", *Public Choice*, 4: 91-106.
- Tanzi, V. ve Schuknecht, L. (1995). "Growth of Government", *IMF Working Paper*, No: 95/130.
- Tiebout, C. (1956). "A Pure theory of local expenditure", *Journal of Political Economy*, 64: 416-424.
- UNNAS (2000). *National Account Statistics*. United Nations. New York.
- Wilson J. (1986). "A Theory of Inter-Regional Tax Competition", *Journal of Urban Economics*, 19: 356-370.
- _____ (1999). "Theories of tax competition", *National Tax Journal*, 52(2): 269-304.

Wittman, D. (1989). "Why democracies produce efficient results?", *The Journal of Political Economy*, 97 (6): 1395-1424.

Zodrow G. ve Mieszkowski, P. (1986). "Pigou, Tiebout, Property Taxation, and The Underprovision of local Public Goods", *Journal of Urban Economics*, 19: 356-370.